

Harsbo-Sverkersholms naturreservat

Skötselplan

Upprättad 2000

Länsstyrelsen Östergötland

SKÖTSELPLAN FÖR HARSBO-SVERKERSHOLMS NATURRESERVAT

Skötselplanen gäller utan tidsbegränsning. En översyn bör göras senast om 10 år för att bedöma behovet av revidering. Skötselplanen har upprättats 2000 av Länsstyrelsen Östergötland. Planförfattare har varit Tommy Ek.

Innehållsförteckning

A Allmän beskrivning

1. Administrativa data
2. Grund för beslutet
3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden
  - 3.1 Naturbeskrivning
  - 3.2 Kulturhistorisk beskrivning
  - 3.3 Markanvändning
  - 3.4 Tillgänglighet
  - 3.5 Slitage- och störningskänslighet
  - 3.6 Anordningar för friluftslivet
  - 3.7 Inventeringar

B Plandel

- 1. Disposition och skötsel av mark**
  - 1.1 Övergripande mål
  - 1.2 Generella riktlinjer och åtgärder
  - 1.3 Detaljbehandling av skötselområden
  - 1.4 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder
  - 1.5 Jakt
  - 1.6 Vård av fornminnen
  - 1.7 Inventeringar
- 2. Anordningar för rekreation och friluftsliv**
  - 2.1 Övergripande mål
  - 2.2 Riktlinjer och åtgärder
    - 2.2.1 Tillgänglighet
    - 2.2.2 Anordningar för friluftslivet
    - 2.2.3 Renhållning
    - 2.2.4 Utmarkering av naturreservatet
- 3. Tillsyn**
- 4. Uppföljning**
- 5. Revidering av skötselplan**
- 6. Finansiering av naturvårdsförvaltningen**

Bilagor

1. Reservatskarta
2. Karta över skötselområden

3. Fornlämningar

A. ALLMÄN BESKRIVNING

1. Administrativa data

Benämning:	Harsbo-Sverkersholms naturreservat
Skyddsform:	Naturreservat
Objektnummer:	0563-216
Beslutsdatum:	2000-10-27
Kommun:	Valdemarsvik
Socken:	Ringarum
Fastigheter:	Fillingerum 1:44 och Sverkersholm 2:1
Areal:	50.6 ha
Ägare:	Ragnar Månson, Ann-Marie Hoff-Andersson, Lars-Erik Andersson, Solveig Hoff Österholm, Ebbe Österholm
Lägesbeskrivning:	Reservatet är beläget på södra resp. norra sidan av sjön Ken, i Valdemarsviks kommun (enligt bifogad karta).
Kartblad:	Ekonomiska kartorna och fastighetskartorna 08645 och 08646. Topografiska kartan 8G SO Norrköping.

Naturvårdsförvaltare: Länsstyrelsen Östergötland

Beskrivning av området

Harsbo-Sverkersholm naturreservat är 50.6 ha och utgörs till största delen av mer eller mindre igenvuxna ekhagmarker med spärrgreniga ekar av olika åldersklasser, främst unga till medelålders, men även ett antal mycket gamla och ihåliga individer. Även en naturskogsartad delvis betad barrskog ingår. Naturtyp enligt EU:s habitatdirektiv: Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ 9070 (36.7 ha).

2. Grund för beslutet

Merparten av området utgörs av värdefulla ekhagar med vidkroniga ekar i olika åldrar. En stor mångfald av växter, djur och svampar knutna till gamla solexponerade ädellövträd finns, bl a många rödlistade arter av insekter, lavar och vedsvampar. Området har höga botaniska, ornitologiska och entomologiska värden. Området bör särskilt skyddas på grund av dessa höga biologiska värden. Delar av området är utpekade i Länsstyrelsens naturvårdsplan 1983: Valdemarsviks kommun nr 9, Naturvärdesklass 3. I området finns tre nyckelbiotoper, registrerade i Skogsvårdsstyrelsens nyckelbiotopsinventering 1992. Området har av den svenska regeringen föreslagits som ett område av gemenskapsintresse enligt EU:s art- och habitatdirektiv (Natura 2000 – område). Harsbo-Sverkersholm naturreservat ingår även i ett nationellt projekt som med stöd av medel från EU:s LIFE-fond och Naturvårdsverket har till syfte att bevara läderbaggens (*Osmoderma eremita*) habitat i Sverige.

Vad gäller reservatets föreskrifter hänvisas till beslutsdokumentet.

3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden

3.1 Naturbeskrivning

Allmänt

Naturreseptatet består i huvudsak av ekdominerade lövträdbevuxna hagmarker i anslutning till Harsbo och Sverkersholms gård på båda sidor om sjön Ken. Ektagmarkerna är mer eller mindre igenvuxna med spärrgreniga ekar av olika åldersklasser, främst unga till medelålders, men även ett antal mycket gamla och ihåliga individer. Även en naturskogsartad delvis betad barrskog ingår. Lav- och insektfaunan har ett mycket högt värde med ett flertal ytterst sällsynta arter främst knutna till de många grova träden.

Arealmässigt består naturreseptatet av 36.7 ha ekhage, 6.3 ha naturskogsartad barrskog, 1.5 ha aspskog, 4.4 ha blandskog och 2.1 ha åker.

Vegetation och kärlväxtflora

Trädsiktet domineras av mer eller mindre spärrgreniga ekar men även *björk*, *asp* och *tall* förekommer relativt frekvent. Även *lind*, *lön*n och *ask* förekommer, t ex på Sverkersholms gamla tomt. I den naturskogsartade betade barrskogen finns främst *tall*, *gran*, ek *asp* och *björk*. Längs stränderna växer i allmänhet *klibbal*. I busksiktet finns bl a *en*, *slån*, *nypon*, *hagtorn* och *hassel*.

Fältskiktsfloran är huvudsakligen ganska trivialiserad av tidigare ohävd men hävdade partier med en för ogödslade naturbetesmarker typisk flora förekommer. I de centrala, nyligen restaurerade delarna av Sverkersholm finns resterna av en slättergynnad flora med bl a rik förekomst av ängsskära, spenört, ängsvädd och vippärt.

Vegetationstyper i Norden; bl a 2232.

Kryptogamfloran

Lavfloran utgör ett av de främsta motiven för bildandet av naturreseptatet och utgör också ett viktigt underlag för skötseln av området. De högsta värdena är knutna till de gamla ädellövträden och det är också dessa som undersökts i första hand. Sju rödlistade lavar är f n kända från området (hotkategori enligt "Rödlistade arter i Sverige 2000", ArtDatabanken).

Lavfloran på åtta av de gamla ekarna och en gammal lind är inventerad av Anders Nordin, 1993 och då sågs bl a de rödlistade arterna **gul dropplav** (*Cliostomum corrugatum*), **skuggorangelav** (*Caloplaca lucifuga*), **rödbrun blekspik** (*Sclerophora coniophaea*), **hjämbrosklav** (*Ramalina baltica*), **parasitsotlav** (*Cyphelium sessile*), **rosa skärelav** (*Schismatomma pericleum*) och **ekspik** (*Calicium quercinum*), samtliga tillhör kategorin missgynnad (VU) förutom den sistnämnda som anses sårbar (VU). Utöver de rödlistade arterna sågs också ett antal andra sällsynta arter, bl a **brun nållav** (*Chaenoteca phaeocephala*), **guldpuddrad spiklav** (*Calicium adpersum*), **rostfläck** (*Arthonia vinosa*), **lunglav** (*Lobaria pulmonaria*), **blekspik** (*Sclerophora nivea*), **slanklav** (*Collema flaccidum*), **bårdlav** (*Nephroma parile*) och **gulnål** (*Chaenotheca brachypoda*). Lavfloran visar på områdets stora skyddsvärde och att området haft solexponerade ekar under mycket lång tid.

Moss- och svampfloran är inte undersökt i området. Vid skötselplanearbetet sågs dock den rödlistade arten **oxtungsvamp** (*Fistulina hepatica*, NT) på ett par gamla ekar och de ovanligare mossorna **porella** (*Porella sp.*) och **fällmossa** (*Antitrichia curtispindula*) på block.

Högre djurliv

Den högre faunan är inte studerad.

Ryggradslösa djur

De ryggradslösa djuren och bland dessa de artrika insekterna utgör ett av de främsta motiven för bildandet av naturreservatet och utgör också ett viktigt underlag för skötseln av området. De högsta värdena är knutna till de gamla och ihåliga ekarna och det är också dessa som undersökts i första hand. Följande rödlistade insekter och klokrypare påträffades vid en inventering av Nicklas Jansson, 1995 (hotkategori enligt ”Rödlistade arter i Sverige 2000”, ArtDatabanken);

Vetenskapligt namn	Svenskt namn/Familj	Hotkategori
<i>Larca lata</i>	Gammelekklokrypare	VU
<i>Anthrenochernes stellae</i>	Hålträdklokrypare	VU
<i>Velleius dilatatus</i>	Bålgetingkortvinge	VU
<i>Liocola marmorata</i>	Brun guldbagge	VU
<i>Osmoderma eremita</i>	Läderbagge	VU
<i>Gnorimus varabilis</i>	Svart guldbagge	EN
<i>Lucanus cervus</i>	Ekoxe	VU
<i>Procræus tibialis</i>	Smalknäppare	VU
<i>Ampedus cardinalis</i>	Kardinalfärgad rödrock	VU
<i>Microrhagus lepidus</i>	Halvknäppare	NT
<i>Dorcatoma flavicornis</i>	Bred tickgnagare	NT
<i>Ptinus sexpunctatus</i>	Nästtjuvbagge	VU
<i>Cryptophagus quercinus</i>	Fuktbagge	NT
<i>Cryptophagus micaceus</i>	Bålgetingfuktbagge	NT
<i>Mycetophagus piceus</i>	Ljusfläckig vedsvampbagge	NT
<i>Allecula morio</i>	Gulbent kamklobagge	VU
<i>Mycetochara axillaris</i>	Större svampklobagge	NT
<i>Scraptia fuscula</i>	Brunhuvad spolbagge	NT
<i>Anisoxya fuscula</i>	Dubbelhårig brunbagge	VU

Vid en översiktlig entomologisk inventering av Stefan Ekroth 1995 sågs dessutom spår av **bronspraktbagge** (*Buprestis haemorrhoidalis*, NT) på tall samt spår av **asppraktbagge** (*Descarpentriesina variolosa*, NT) och **mindre träfjäril** (*Lamellocossus terebra*, NT) på asp. Dessutom påträffades vid skötselplanearbetet kläckhål i en gammal ek av ytterligare en rödlistad art, **tvåfläckig smalpraktbagge** (*Agrilus biguttatus*, VU). ***Cryptophagus populi*** (fuktbagge), **orangevingad kamklobagge** (*Pseudocistela ceramboides*), bålgeting (*Vespa crabro*) och **tvärinjerat vickerfly** (*Lygephila viciae*) är tidigare rödlistade arter som påträffats i området.

De 22 rödlistade arterna visar tydligt att Harsbo-Sverkersholm är ett viktigt ekområde i Östergötland och därmed också i Sverige. Naturvärdena kan bibehållas om ekarna får stå fritt och att nya ekjättar kontinuerligt utvecklas. Viktiga träd- och buskarter från entomologisk

synpunkt är förutom ek även bl a björk, asp, tall, hassel och lind. Flertalet av de mer sällsynta arter som lever i dessa trädslag och som förväntas finnas i området är knutna till grova träd eller grov död ved i soliga lägen.

3.2 Kulturhistorisk beskrivning

Bebyggelse lämningar finns på Sverkersholms gamla tomt som har avskiljts i norr och söder av "vallgravar". Enligt traditionen ska "slottet" vid Sverkersholm ha förstörts av polackerna på 1590-talet under striderna mellan hertig Karl och Sigismund.

Ytterligare information om kulturmiljö lämningarna finns i bilaga 3.

3.3 Markanvändning

All mark inom naturreservatets gränser, utom Sverkersbo gamla tomt, var skogsmark 1874 på häradskartan över Hammarkinds härad. Sverkersbo gamla tomt var lövträdbärande äng, och därmed slåttermark. Den idag naturskogsartade betade barrskogen markeras som "barrskog" och övrig skog som "lövskog" på häradskartan. I stort sett överensstämmer utbredningen av dagens åkermark med situationen 1874. Förvånande är att så liten andel av Harsbos respektive Sverkersholms marker var äng 1874. Eventuellt var i ett tidigare skede en betydande del av den på häradskartan markerade åkermarken ängsmark.

De gamla ekarna var gamla redan på 1800-talet och deras ursprungligen vida kronor visar att landskapet runt dessa var relativt öppet. Man kan nog utgå ifrån att det som redovisas som "skog" på häradskartan i själva verket var mer eller mindre trädbevuxna betesmarker eller mer eller mindre luckig betad skog.

Under senare tid har vissa delar av betesmarkerna vuxit igen medan andra delar av området har betats ända till idag och heller inte gödslats nämnvärt. De senaste åren har en restaurering av de igenväxta delarna på Sverkersholms marker påbörjats och bete återupptagits.

3.4 Tillgänglighet

Naturreservatet ligger i anslutning till allmänna vägar och är därför lätt att nå. Besöksantalet ligger på en tämligen låg nivå. Det är inte troligt att bildandet av naturreservat kommer att påverka besöksantalet nämnvärt.

3.5 Slitage- och störningskänslighet

Med nuvarande besöksfrekvens är slitage och störningar av ringa omfattning. Även en viss ökning av antalet besökare bedöms inte påverka området negativt.

3.6 Anordningar för friluftslivet

Anordningar för det rörliga friluftslivet saknas.

3.7 Utförda inventeringar

Området har inventerats med avseende på trädlevande lavar och insekter.

B. PLANDEL

1. Disposition och skötsel av mark

1.1 Övergripande mål

Huvudmålet med reservatets skötsel är att förbättra livsbetingelserna för hotade, sällsynta och hänsynskrävande arter och karaktäristiska arter för gamla träd, grov död ved, ädellövskogmarker och naturskogar.

1.2 Generella riktlinjer och åtgärder

Inom reservatet finns fem skötselriktningar som kan bli aktuella.

1. bete och röjning i hagmark med inriktning på att bibehålla/skapa en ädellövskogmark. (Skötselområde 4, 6, 7)
2. bete med smärre ingrepp i träd och buskskikt med inriktning på att bibehålla/skapa en naturskogsartad betad, lövrik barrskog. (Skötselområde 3)
3. fri utveckling med undantag för att grova ekar kontinuerligt frihuggs från omgivande träd och buskar. (Skötselområde 1, 2)
4. fri utveckling, med undantag för att eventuell inkommande yngre gran bör huggas bort. (Skötselområde 2, 5, 8)
5. åkerbruk utan kemiska bekämpningsmedel eller handelsgödsel. (Skötselområde 9)

I flertalet fall kvarlämnas nedhuggna lövträd och toppar grövre än 30 cm i området då det oftast råder en brist på död ved. 5-10% av det övriga röjningsmaterialet bör lämnas i några högar i både soliga och skuggiga lägen. Vid skötselåtgärder där gagnvirke avverkas och virket ska tas bort från området, tillfaller eventuella nettointäkter reservatsförvaltaren. Detta gäller ej skötselområde 7, se reservatsbeslutet. Vid övriga åtgärder utförda av markägaren kan virket ibland utgöra ersättning för utfört arbete.

1.3 Detaljbehandling av de olika skötselområdena

Beteckningarna för de olika skötselområdena framgår av bifogad karta med skötselområden.

KORT BESKRIVNING

Skötselområde 1 (2.6 ha) :

En sydvänd talldominerad brant med inslag av ek, asp, björk och gran. Gamla, ofta senvuxna, träd och död ved av olika trädslag förekommer relativt rikligt. Nära gården står en handfull mycket grova ekar med en värdefull lavflora och insektsfauna. Området har som helhet nyckelbiotopskvalitet.

Skötselområde 2 (0.9 ha):

110-årig blandlövskog med få riktigt gamla träd och liten mängd grov död ved. I östra delen finns några mycket grova ekar med en värdefull lavflora och insektsfauna.

Skötselområde 3 (6.7 ha):

Lövrik tallskog med spår av betespåverkan. Gamla, ofta senvuxna, tallar, ekar, aspar, björkar och granar förekommer rikligt, liksom död ved av dessa trädslag. Vissa partier är branta, stenbundna och blockiga. Det södra delområdet har nyckelbiotopskvalitet.

Skötselområde 4 (33.9 ha):

Mer eller mindre igenvuxna trädbärande hagmarker med stort inslag av mestadels yngre till medelgamla, mer eller mindre vidkroniga, ekar. Även enstaka mycket gamla ekar förekommer. Dessa hyser en värdefull lavflora och insektsfauna.

Skötselområde 5 (0.4 ha):

Relativt likåldrig 55-årig lövskog utan gamla träd och grov död ved, belägen i en syd- och västvänd brant.

Skötselområde 6 (2.2 ha):

Sverkersbo gamla tomt har en parkliknande karaktär med högvuxna gamla lindar, yngre askar och lönnar och två mycket gamla ekar, varav en är död. Längs vattnet växer yngre klibbal. Några stora slånpartier finns. De gamla ädellövträden hyser en värdefull lavflora och insektsfauna och de gamla lindarna har många bohål. Fornlämningar i form av bebyggelse lämningar finns liksom ”vallgravar” på norra och södra sidan.

Skötselområde 7 (0.6 ha):

Relativt likåldrig 70-årig granskog utan gamla träd och grov död ved.

Skötselområde 8 (1.5 ha):

Relativt likåldrig 65-årig aspskog utan gamla träd och grov död ved.

Skötselområde 9 (2.1 ha):

Åker med två åkerholmar.

SKÖTSELREKOMMENDATIONER

Nedan anges de långsiktiga mål som reservatsskötseln ska syfta till att uppnå. Skötseln ska utformas så att varje enskilt av dessa mål nås så snart som möjligt. Skötseln som anges nedan gäller för planperioden intill det att en ny skötselplan upprättas. En prioritering av skötselåtgärdernas angelägenhetsgrad finns i kap. 1.4 nedan.

Skötselområde 1:

Mål:

Naturskogsartad, sydvänd bergbrant med ett stort inslag av gamla, senvuxna, ofta solexponerade tallar och ekar samt ett stort inslag av död ved av olika trädslag, typ och exponering. Även gamla träd av andra trädslag bör förekomma.

Skötsel:

Fri utveckling med undantag för att de mycket grova ekarna kontinuerligt ska frihuggas från omgivande träd och buskar. Även yngre granar som växer upp i närheten av medelgamla ekar ska huggas bort.

Skötselområde 2:

Mål:

Luckig, lundartad lövnaturskog med ett stort inslag av gamla träd och grov död ved. Skapande av påläggskalvar till de mycket grova ekarna är i den mån det är möjligt ett överordnat mål.

Skötsel:

Trädskiktet bör i huvudsak lämnas utan åtgärd med undantag för att såväl yngre som äldre ekar ska friställas så att de kan utveckla och bevara så vida kronor som möjligt. Eventuell inkommande yngre gran ska också huggas bort. Området bör helst betas.

Skötselområde 3:

Mål:

Naturskogsartad betad, lövrik barrskog, och bergbrant, med ett stort inslag av gamla, ibland senvuxna, ofta solexponerade tallar och ekar samt ett stort inslag av död ved av olika trädslag, typ och exponering. Även gamla träd av andra trädslag bör förekomma. Skapandet av påläggskalvar till de mycket grova ekarna är i den mån det är möjligt ett överordnat mål. Skogen ska i allmänhet vara luckig och i vissa av luckorna bör en grässvål med hagmarksflora finnas. I branterna ska miljön vara mer sluten och naturskogsartad.

Skötsel:

Trädskiktet ska i huvudsak lämnas utan åtgärd med undantag för att en del yngre träd kan huggas bort för att bilda betesluckor. I möjligaste mån ska såväl yngre som äldre ekar friställas så att de kan utveckla så vida kronor som möjligt. Det södra delområdet bör betas. Det norra delområdet kan betas. I branterna ska trädskiktet lämnas helt orört.

Skötselområde 4:

Mål:

Välbetade, ekrika hagar med ett visst inslag av hagmarksträd av övriga förekommande trädslag, hasselbuketter, slån- och hagtornssnår samt andra blommande buskar. Träd av olika åldrar ska förekomma och inslaget av mycket gamla, solexponerade, vidkroniga träd ska vara stort. Exponerad grov, död ved av olika trädslag, typ och exponering ska förekomma frekvent. I större delen av området bör en hagmarksflora typisk för ogödslade naturbetesmarker växa.

Slutmålet är att hagmarkerna *i genomsnitt* bör innehålla:

- ca 3-8 grova ihåliga ekar/ha
- 5-10 efterföljare/ha med en diameter av 50-100 cm
- 10-15 yngre ekar/ha

Dessa siffror får ses som en grov målsättning och kan eventuellt behöva justeras i takt med att effekterna av skötseln kan ses. Ekarna varken behöver eller bör stå åldersmässigt jämnt utspridda så att dessa siffror uppnås på varje enskilt hektar. Siffrorna ska ses som en genomsnittlig målsättning för naturreservatets hagmarker som helhet.

Skötsel:

Alla delområden *ska* betas, alternativt slås och efterbetas, med undantag för det sydvästra delområdet norr om Ken vilket *bör* betas. Igenväxningsvegetation ska kontinuerligt röjas bort. I de tätare delarna ska trädskiktet successivt glesas ut så att vidkroniga träd erhålls. Detta ska göras i flera steg för att minska röjgödslingseffekten, förhindra för stor vattskottsbildning och för att ha alternativa äldre träd att välja på vid den sista utglesningen av de äldre träden. Vid avverkning av äldre träd bör när så är möjligt högstubbar av dessa kapas (alternativt sprängas) så högt som möjligt över marken och i den mån det är möjligt för betesdriften bör grov död ved lämnas kvar. Toppuggning av ekar bör göras. Försök med att skapa hålträd av ett antal medelgamla och yngre ekar bör också göras, genom t ex svampinokulering av exempelvis oxtungesvamp. Nyetablering av träd bör inte ske där det finns några fornlämningar som kan skadas.

Skötselområde 5:

Mål:

Naturskogsartad lövskog med stort inslag av gamla träd och grov död ved.

Skötsel:

Trädskiktet lämnas utan åtgärd med undantag för att eventuell inkommande yngre gran ska huggas bort.

Skötselområde 6:

Mål:

En parkliknande karaktär med ett stort inslag av mycket gamla ädellövträd och grov död ved. Några buskage av slån och andra blommande buskar bör finnas. I hela området bör en hagmarksflora typisk för ogödslade naturbetesmarker växa.

Skötsel:

Bete eller slåtter med efterbete och röjning av igenväxningsvegetation. Yngre al utmed sjön ska huggas bort. Alla äldre ädellövträd och en del yngre lämnas. Yngre ekar och lindar som påläggskalvar för gammelträden måste ordnas. Nyetablering av träd bör inte ske där det finns några fornlämningar som kan skadas. Yngre träd som står olämpligt i förhållande till fornlämningar bör också tas bort. Synpunkter från kulturmiljöexpertis ska inhämtas i detaljplaneringen av skötseln.

Skötselområde 7:

Mål:

Samma som skötselområde 4.

Skötsel:

Granen ska avvecklas inom en tioårsperiod. Enstaka grovgreniga granar kan lämnas. I övrigt samma skötsel som skötselområde 4.

Skötselområde 8:

Mål:

Aspskog med stort inslag av gamla aspar och grov död aspved av olika typ och exponering. På lång sikt kan den eventuellt få övergå i samma naturtyp och med samma målsättning som skötselområde 3.

Skötsel:

Trädskiktet lämnas utan åtgärd med undantag för att eventuell inkommande gran hålls undan. För att öka mängden död ved på kort sikt ska minst ett tiotal aspar sprängas, alternativt ska minst ett tiotal högstubbar kapas så högt som möjligt över marken. Den döda toppdelen ska lämnas kvar. Området kan/bör betas.

Skötselområde 9:

Mål:

Åker med två åkerholmar.

Skötsel:

Åkerbruk, alternativt betesdrift, utan användande av kemiska bekämpningsmedel och handelsgödsel. Eventuell stallgödsel ska spridas så att påverkan på omgivande hagmarker minimeras. Åkerholmarna sköts som skötselområde 4.

1.4 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

1.5 Jakt

Markägarna har fortsatt oinskränkt jakträtt inom reservatsområdena.

1.6 Vård av fornminnen

Fornlämningar bör vårdas på vedertaget sätt som fornlämningsobjekt. Vid eventuellt uppkomna konflikter mellan naturvårdsintresset och kulturmiljövårdsintresset skall ett samråd ske mellan dessa parter.

1.7 Planerade inventeringar

Det är önskvärt med en inventering av kärlväxtfloran i betesmarken för att i framtiden kunna följa om den utvecklas i positiv riktning vid restaureringen. Även en landskapskartering av hagmarksekarna bör göras.

2. Anordningar för rekreation och friluftsliv

2.1 Övergripande mål

Planeringen för friluftslivet ska inriktas på att informera och i viss mån kanalisera besökarna.

2.2 Riktlinjer och åtgärder

2.2.1 Tillgänglighet

Naturreseptatet ligger invid allmänna vägar och är därför lätt att nå för det rörliga friluftslivet. En parkeringsplats för 5-10 bilar ska anläggas i Sverkersholm, se bilaga 2 och en för 3-5 bilar ska anläggas utmed länsväg 779 nordväst Harsbo,.

2.2.2 Anordningar för friluftslivet och information

Vid parkeringsplatsen ska informationstavlor som informerar om naturreseptatet och dess naturvärden sättas upp. En stig från parkeringsplatsen i Sverkersholm till Sverkersbo gamla tomt ska iordningställas, se bilaga 2. En informationstavla bör även uppföras vid parkeringsplatsen i Harsbo. Ett mindre antal staketövergångar kan också behöva sättas upp.

2.2.3 Renhållning

Inga anordningar för renhållning utöver de som redan finns planeras i området

2.2.4 Utmarkering av naturreseptatet

Gränsmarkering utförs av naturvårdsförvaltaren enligt svensk standard (SIS 031522)

3. TILLSYN

Tillsyn över området ombesörjs av naturvårdsförvaltningens personal.

4. UPPFÖLJNING

Skötseln ska ske på ett sådant sätt att önskat resultat uppnås till lägsta möjliga kostnad. Effekterna av utförda skötselinsatser måste därför alltid följas upp. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för förändringar av skötselmetoder och revidering av skötselplanen.

Uppföljningen kan delas upp i två delar: **a**, årsvisa noteringar och **b**, noggrannare genomgång vart 5-10 år

a, Årsvisa noteringar

Varje år noteras tidsåtgång och vilka skötselinsatser som bör vidtas inom reservatet samt enkla noteringar som kan visa på framgång eller motgång i skötselarbetet. Exempel på det sistnämnda kan vara att andelen död ved ökat/minskat, etablering av ekplantor, mätning av betestryck eller att vissa arter börjat etablera sig i området. Den årliga dokumentationen kan förslagsvis göras av naturvårdsförvaltningens personal.

b, Noggrannare genomgång

Som ett led i uppföljningen bör det var 5-10 år göras en mera noggrann dokumentation av områdenas utveckling. Exempelvis kan ett lämpligt urval lavararter studeras på bestämda ytor med avseende på förekomst, frekvens, vitalitet m m.

En annan uppföljningsmetod kan vara att mäta företeelser som hotade arter kräver som t ex solexponerade grova ekar eller grova lövträdslågor i skugga, gläntor och bryn.

5. REVIDERING AV SKÖTSELPLAN

En översyn av skötselplanen bör göras senast inom 10 år för att bedöma behovet av en eventuell revidering. Revideringen berör i första hand riktlinjer och åtgärder.

6. FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

Alla tillkommande kostnader i samband med skötseln av reservatet bekostas med statliga medel.

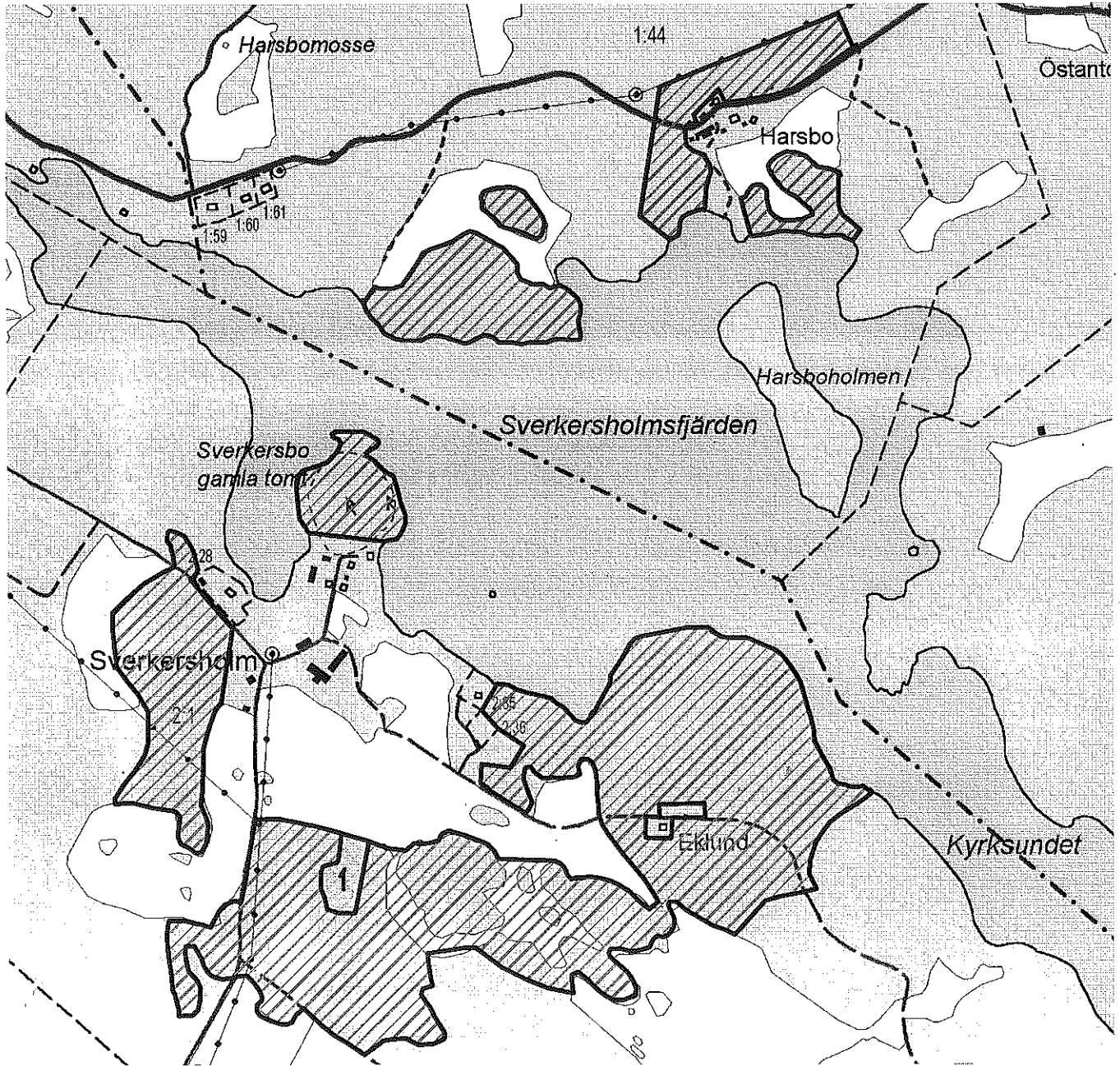
Harsbo-Sverkersholm naturreservat

Valdemarsviks kommun Utdrag ur ekonomisk karta

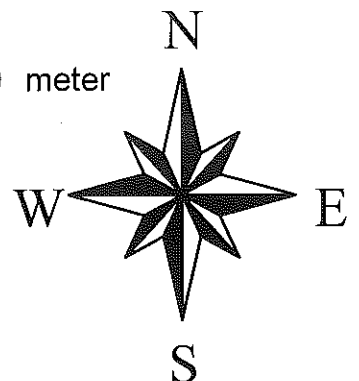
Östergötlands län

08645/86

1:10 000

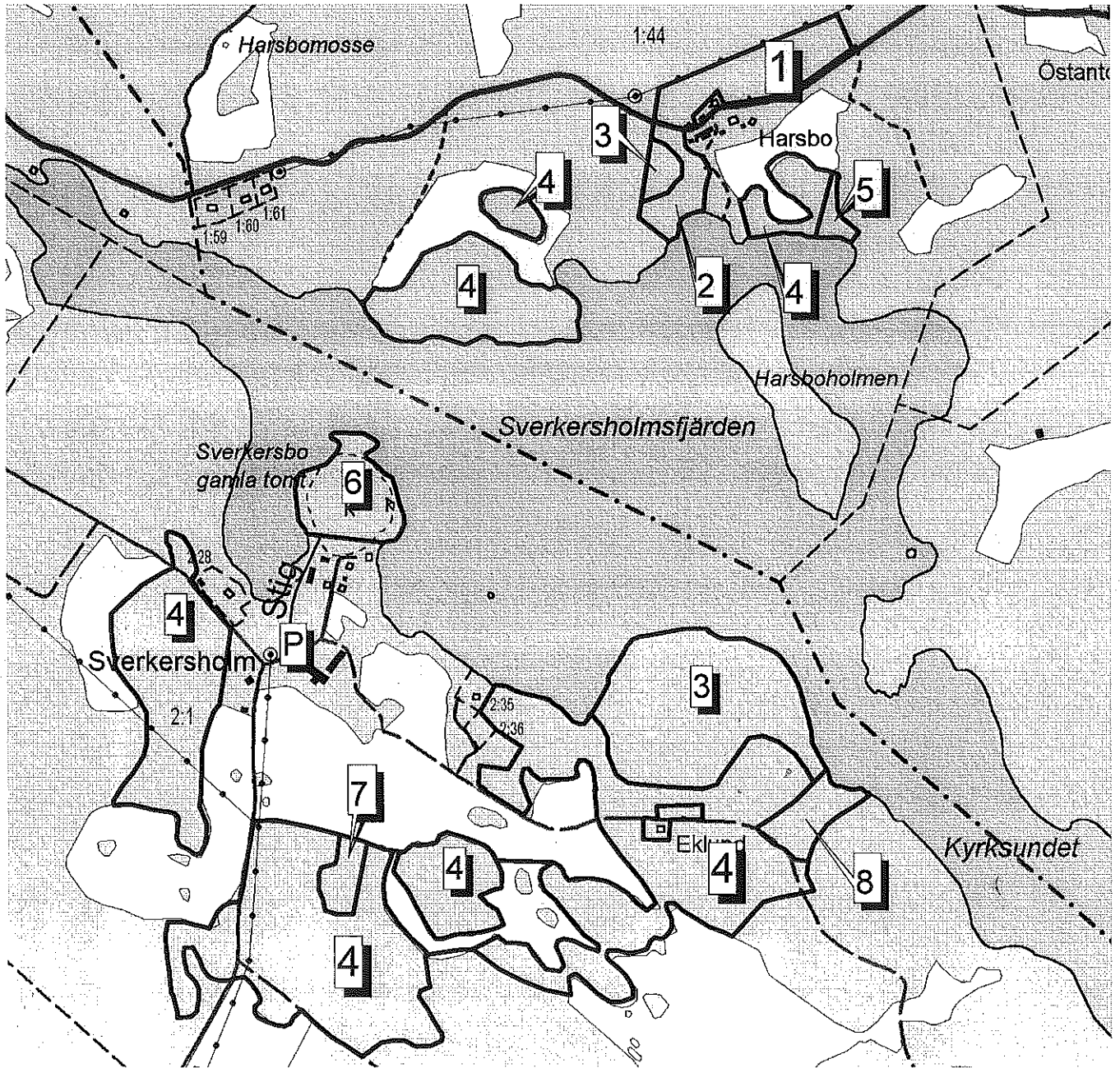
0 400 800 1200 meter

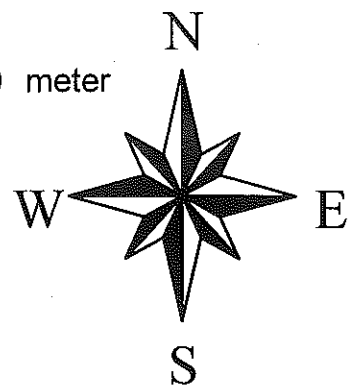
Karta tillhörande Länsstyrelsens beslut
2000-10-27 dnr 2310-10410-99

Harsbo-Sverkersholm naturreservat

Skötselområden

0 400 800 1200 meter

Ringarum sn.

Blad: 864f + 4g
Olerum 4 +
Fillingarum 3 v
Koordinat: x y

SWERKELSBÖHOLM: S
"SLOTTSRUIN"

Orienteringsuppgifter:

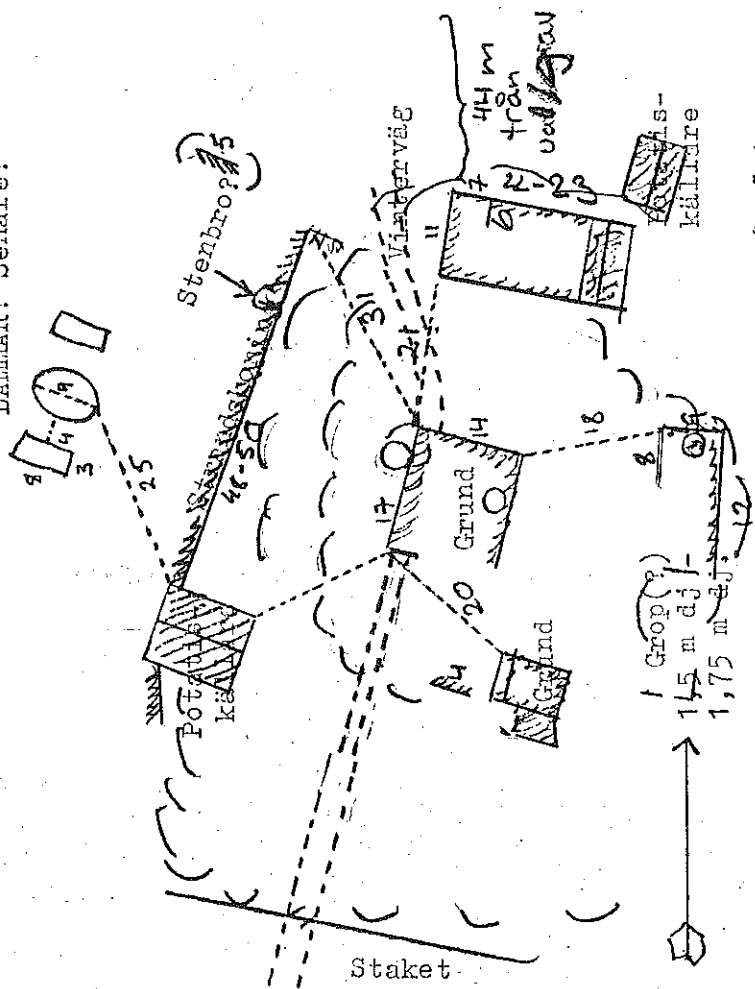
Terränguppgifter:

Vallgrav, delvis igenfylld

Beskrivning:

igenfylld

DAMMAR? Senare?

Staket

Ekar, lindar
lönnar.

Längst i N en
15 x 15 m stor
kulle som i S

Komr begränsas av en
vallgrav.

Skala 1:1000

Efter skiss av Bengt Schönbäck, 1945

Tidigare anteckningar:

- Geographisch Charta
- Säteriet Swerkelsbo (1726)
- (LMV, Linköping)
- Reals inv. 1945, nr 39
- "Bondebygd och bruksbygd" Ringarum
- 1971

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 1939-10-11
1971

gamla temt

Lämningar bestående
2 potatisskällare (från
1740 och 1750) samt
1 V-dam 3 yttre (dam-
markens östra del)
1 S avskilt med "vall-"
felvis har fylts igen
eftersom 175 x 100 m st område (N-S)
is platan 1726 enligt

Skall ha förförst varit
en vinter stall och en häst-

R + U.S.

Blad: 864f + 4g

Nr: 39v

Art: Bebyggelselämningar

Koordinat: x y

Antal: 4

Fastighet: Sverkersbo gamla tomt

Namn: Sverkersbo gamla tomt

Orientering:

Terräng:

Beskrivning: Bebyggelselämningar bestående av 4 grundunder, 2 potatistallare (från "sen" tid), 5 en grop och 1 V-ståndskening. 2 av dem samt V-därom 3 grepar (den västra) av den rektangelutlägga och så vidare. Området har i N och S avskilt med "vallgravar", vilka i S delvis har fyllts igen. Lämningsrätter ligger inom ett ca 175x100 m stort område (N-S). Bebyggelse funnet på platsen 1726 enligt karta.

Tradition: Slottet på Sverkersbo skall ha föreståt av en hertig på 1590-talet under stadens namn i hertig-

Orienteringsuppgifter: SWERKELSBOLM: S "SLOTTSRUIN"

Terränguppgifter: Vallgrav, delvis igenfylld igenfylld

Beskrivning:

Ekar, lindar lönnar. Längst i N en 15 x 15 m stor kulle som i S begränsas av en vallgrav.

Komm: Efter skiss av Bengt Sch.

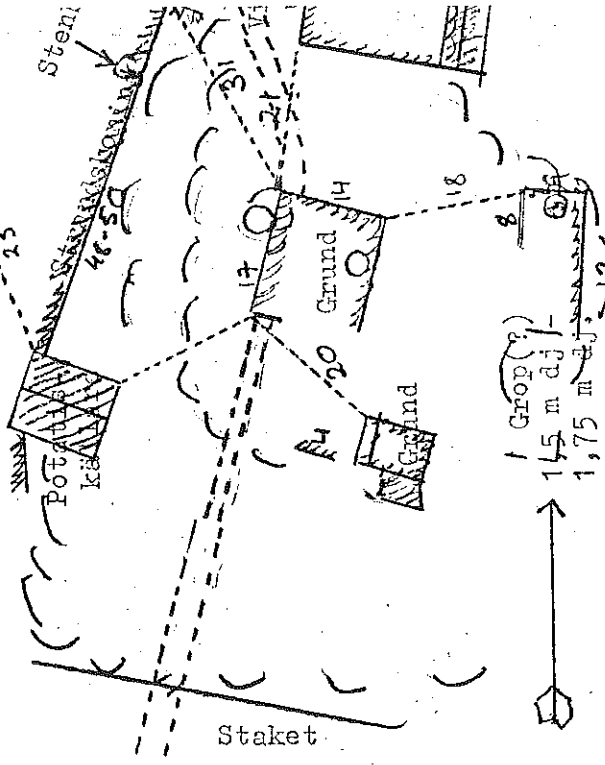
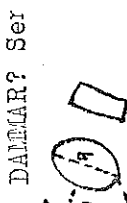
Tidigare anteckningar:

Geographisch Charta (1726) Säteriet Sverkersbo (1726) (LMV, Linköping) Reals inv. 1945, nr 39 "Bondebygd och bruksbygd" Ringarum sn genom tiderna (1970)

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 1939-10-11

Staket

Skala 1:1000

Efter skiss av Bengt Sch.